

Солод І.В.

*аспірант кафедри господарського права юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ОБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

З метою реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, суб'єкти господарювання наділені похідними правами, в тому числі правом на захист своїх суб'єктивних прав та інтересів.

Відповідне право на захист, як правило реалізується через систему державних органів та державних гарантій. Однак при зниженні значення державного регулювання, посилення впливу ринкових відносин, збільшення рівня відстороненості держави від інтересів кожної окремої особи, переслідування нею власних інтересів, неспроможності остаточного вирішення конфлікту інтересів із державним захистом, актуальності набирає захист позадержавний, а саме позасудовий захист прав та інтересів суб'єкта господарювання.

Зважаючи ж на законодавство повністю відмовитися від державного захисту на практиці неможливо. У зв'язку з цим завданням суб'єкта господарювання у процесі захисту є мінімізація можливих ризиків залучення державного апарату до вказаного питання. Для цього маємо розуміти що є об'єктом захисту, а саме чим є суб'єктивне право та законний інтерес, яке їх співвідношення та взаємозв'язок при здійсненні захисту.

Так, існують різноманітні підходи до визначення суб'єктивного права та інтересу, однак немає єдності поглядів щодо критеріїв їх розмежування, особливо за умов різноманітного законодавчого регулювання.

Суб'єктивне право являє собою систему конкретних правомочностей особи, що випливають із загальноприйнятих норм чи належать носію права від народження й залежні у певних межах від їхньої волі й свідомості. З огляду на те, що суб'єкт господарювання створюється задля задоволення прагнень людей, можна вважати що право суб'єкта господарювання є похідним від природного права людини, його засновника.

Нерідко право розглядається і як система правових засобів для вирішення практично значимих завдань суспільства, для задоволення інтересів людей [17, с. 18]. При цьому суб'єктивне право є передбаченою законом і забезпечуваною державою мірою можливої поведінки особи щодо задоволення своїх законних інтересів» [13, с. 464].

Суб'єктивне право утворює різні можливості, на кшталт визначати власну поведінку, вимагати відповідної поведінки від інших осіб. Тим самим закладено основу для забезпечення дотримання суб'єктивного права особи з боку інших осіб, через систему правового захисту. Таке суб'єктивне право включає в себе відповідне право на захист, яке, в свою чергу, є правом на реалізацію права, не є самостійним правом і залежне від суб'єктивного права, є його правомочністю й можливістю використати допустимі законодавством та моральними засадами суспільства заходи з метою недопущення порушення

основного суб'єктивного права та його відновлення у разі порушення, а також припинення дій з боку порушника.

Частина науковців виділяє право в залежність від інтересу. Зокрема, суб'єктивне право сприймається як засіб реалізації інтересів [18, с. 32], засіб задоволення законних інтересів [3, с. 116].

Натомість, Ієринг Р. вважав право саме захищеним (законним) інтересом, як сукупність загальних та індивідуальних інтересів, результатом боротьби інтересів індивідів, груп і станів суспільства [9, с. 412].

Певним визнанням вказаних тверджень науковців з боку законодавця стало відображення норм статей 20, 47 та 147 Господарського кодексу України, за якими майнові інтереси суб'єкта господарювання є основними інтересами відповідної особи і реалізуються через захищеність майнових прав в межах шляхів, передбачених законом.

Поряд з тим, законодавство України не визнає різниці між порушенням прав особи та її законних інтересів. Цим закріплено принцип невід'ємності категорій права та інтересу, встановлено правило, за яким права не є вичерпними і можуть законодавчо розширюватися.

Інтерес загалом є об'єктивною категорією, що існує у формі зв'язку суб'єкта з оточуючими його умовами й потребами суб'єкта.

Через діяльність же суб'єкта інтерес перестає бути чимось ідеалістично бажаним, набуває чітких рис та усвідомлення, стає об'єктивним явищем, а отже формується необхідність його загального сприйняття суспільством, що потребує закріплення через норми права. Відповідною діяльністю формується інтерес суб'єкта господарювання, який є ускладненим поняттям.

Для суб'єктів господарювання характерним є обмеження суб'єктивних прав та інтересів у зв'язку із участю останніх у специфічних правовідносинах між собою та із державою, в порівнянні з не господарюючими суб'єктами, на кшталт адміністративно-господарських, податкових й інших публічно-правових, в яких учасник наділений владою чи зобов'язаний відносно іншого. Тим самим забезпечується нерівність сторін, а відповідно, і наслідки їх впливу.

В умовах такої нерівності не можна сподіватися на однакові можливості для захисту, що породжує правові наслідки, що передбачають складнощі у реалізації будь-якого права та додаткові плінні інтереси. У зв'язку з цим право не може бути постійно актуальним по відношенню до інтересу, що пояснює первинність інтересу у співвідношенні із правом.

В свою чергу, лише охоронюваний законом інтерес може виступати предметом захисту з боку особи, в тому числі і державного захисту [1, с. 27]. Відповідний охоронюваний законом інтерес передбачає законні інтереси, що передбачені законодавством, та інтереси, що допустимі суспільством.

Законними ж інтересами є передбачувані, згруповані та систематизовані інтереси, що передбачають реальні наслідки, які можуть бути реалізовані, допустимі чи простимульовані з боку права. Фактично це інтереси, які відповідають закону, забезпечуються нормами права та не спотворюють призначення права.

Поряд з тим, під час захисту має місце превентивна функція, яка є первинною по відношенню до потенційного порушника, а сам захист передбачає не лише засоби реагування. Не можна вважати, що захист прав та інтересів є виключно наслідковою дією, що вчиняється виключно після допущеного правопорушення, оскільки необхідність у захисті може бути викликана ще з моменту зазіхання на право та інтерес.

Термін «захист» використовується для позначення функціонального аспекту і ознаки об'єкта, пов'язаної з суб'єктом захисної функції [14, с. 27]. Водночас, утриманням від здійснення дій, що матимуть наслідком порушення своїх прав та інтересів суб'єкта господарювання, особа також здійснює захист. В окремих випадках саме такий спосіб захисту буде найефективнішим по відношенню до інших, тобто є пасивний захист.

Форми, засоби та порядок такого захисту забезпечуються нормами матеріального та процесуального права у своєму поєднанні із позаправовими нормами, що склалися у суспільстві, через гарантований державою механізм реалізації. Саме це вимагає розуміння об'єкту захисту та його особливостей.

Таким чином захист спрямований на забезпечення реалізації суб'єктивних прав та законних інтересів, які передбачають швидкоплинність та різнобічність правовідносин.

Під захистом прав та законних інтересів суб'єктів господарювання можна розуміти не заборонену законом комплексну сукупність можливостей, засобів, методів, форм, способів запобігання, протидії, відновлення та усунення наслідків порушення суб'єктивних прав та законних інтересів суб'єкта господарювання суб'єктів, а також спонукання до дотримання таких прав та інтересів з боку третіх осіб у майбутньому та притягнення їх до відповідальності у разі порушення. Позазудовий же захист є формою захисту, що є більш вільною та не регламентованою.

Це дає змогу виділяти ефективні правові механізми, що застосовуються при спонуканні сторін до вирішення тих чи інших конфліктів у правовідносинах між ними.

Відсутність конкретики в законодавстві щодо прав та інтересів суб'єкта господарювання, які можуть бути захищені, має бути спрямована на надання можливості вирішення проблемних питань у найбільш прийнятний для цих суб'єктів спосіб. З огляду на зазначене, необхідним є удосконалення існуючої системи законодавства, що має здійснюватися задля такої мети, як закріплення рівності учасників правовідносин не на декларативному рівні, а на рівні реального дотримання прав та законних інтересів учасників правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Венедиктова І. Форми захисту охоронюваних законом інтересів / І. Венедиктова // Підприємство, господарство і право. – 2011. – № 10. – С. 26-29.
2. Власова А. В. О соотношении субъективного гражданского права и интереса // Известия вузов. Правоведение. – 2004. – № 3. – С. 179-183.
3. Иеринг Р. Цель в праве / Р. Иеринг. – СПб. : Н. В. Муравьев, 1981. – 412 с.
4. Марченко М. Н. Право субъективное // Конституционное право: энциклопедический словарь. – М., 2000.

5. Мирзоев Г.Б. Юридическая защита предпринимательства в России. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 263 с.
6. Сапун В. А. Инструментальная теория права в юридической науке // Современное государство и право: Вопросы теории и истории. – Владивосток, 1992. – С. 16-22.
7. Сенников И. Е. Законный интерес как форма выражения правовых возможностей (дозволений) и объект судебно-правовой защиты // Государство и право. – 2001. – № 4. – С. 31-34.

Термус В.С.

студент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЛІКВІДАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗГІДНО ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Підприємства створюються, функціонують і ліквідуються. Це – нормальний і закономірний процес ринкової економіки з її не прогнозованістю і певною імпульсивністю. Чинне законодавство України, як і закони минулих років, не закріплює нормативної дефініції терміну «ліквідація», визначаючи лише окремі сутнісні ознаки інституту ліквідації. Протягом останніх років у юридичній літературі інститут ліквідації розглядається не лише в контексті вирішення проблеми застосування чинних норм права, що регулюють процедуру ліквідації юридичних осіб, а й як предмет ґрунтовних теоретичних досліджень. Вагомий внесок в розробку теоретичних положень щодо ліквідації юридичних осіб зробили такі вчені-правники, як Т. Д. Айткулов, М. І. Брагінський, О. М. Вінник, В. К. Джуль, А. В. Коровайко, В. В. Мамутов, С. В. Мартишкін, О. А. Наумов, М. В. Телюкіна, В. С. Щербина та багато інших. На законодавчому рівні порядок ліквідації юридичної особи встановлено Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», ЗУ «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства» та іншими нормативно-правовими актами. М. В. Телюкіна, розглядаючи проблеми припинення діяльності юридичної особи, пропонує розрізняти залежно від наявності правонаступництва реорганізацію та ліквідацію [1].

Протягом тривалого часу, спираючись на світовий досвід застосування, механізм банкрутства в Україні намагались покращити. Але не дивлячись на весь прогресивний характер розвитку нового механізму він все ж таки не позбавлений недоліків, які були виявлені практикою його застосування. В сучасному механізмі ліквідації, можна виділити ряд чинників, що негативно впливають на її ефективність, серед них основними є: неврегульованість законодавства; порушення законодавства під час провадження у справах про банкрутство; непрозорість процедури оцінки та реалізації майна; штучне збільшення заборгованості; приховування майна або інформації про майно